

DEMOKRATI OG DELTAGELSE I DEN ALMENE BOLIGSEKTOR

EN OPSUMMERING AF ET LITTERATURSTUDIE

KØBENHAVNS UNIVERSITET
DRONNING MARYS CENTER

OM KORTLÆGNINGEN

Denne tekst er et kort sammenfatning af resultaterne fra et større litteraturstudie af litteratur om demokrati og deltagelse i den almene boligsektor udarbejdet i 2025-2026. Litteraturstudiet er udarbejdet med henblik på at kunne give et overblik over, hvilken viden der allerede findes om demokrati i den almene sektor, og hvor der er potentielle videnshuller.

Denne sammenfattede udgave, henvender sig særligt til forskere og medarbejdere i boligorganisationer, Landsbyggefonden og beboere, der arbejder med demokrati og deltagelse i den almene sektor. Den vil kort opridse konklusionerne fra litteraturstudiet for at give et let tilgængeligt overordnet indtryk af, hvilken forskning og viden, der er om demokrati og deltagelse i den almene sektor. Litteraturen rummer naturligvis en bredere vifte af diskussioner og nuancer, men i denne sammenfatning, tilbydes et overblik og en indgangsvinkel til at komme mere i dybden med den type af forskning og viden, som er interessant for den enkelte læser.

Denne opsummering af litteraturstudiet er udarbejdet som led i projektet "Forskningscall om demokrati og deltagelse", der har bestået i et samarbejde mellem Landsbyggefonden og Dronning Mary's Center, Københavns Universitet. Dette projekt er udarbejdet som et kortlægningsprojekt til at understøtte de tre forskningsprojekter, der er sat igang i forbindelse med callen. Projektet er finansieret af Landsbyggefonden.

Litteraturstudiet og denne opsummering er udarbejdet af Helena Drescher Kluth (Videnskabelig Assistent, ved Dronning Marys Center). Litteraturstudiet er udarbejdet under vejledning af Anker Brink Lund Lund (Professor Emeritus, Copenhagen Business School), Natalie Marie Gulsrud (Lektor, Københavns Universitet) og Lars Tønder (Professor og Instituttleder, Syddansk Universitet) under projektledelse af Maria Frahm Bjørn (projektleder ved Dronning Marys Center).

INDHOLDSFORTEGNELSE

Introduktion.....	1
Framework: Det demokratiske hus.....	2
Fremgangsmåde.....	3
Mægttigjort inklusion.....	5
Videnshuller.....	6
Eksempler og refleksioner fra litteraturen.....	7
Kollektiv dagsordensættelse og viljedannelse.....	8
Videnshuller.....	9
Eksempler og refleksioner fra litteraturen.....	10
Kollektiv beslutningstagning.....	11
Videnshuller.....	12
Eksempler og refleksioner fra litteraturen.....	13
Videnshuller på tværs.....	14
Kilder.....	15

Introduktion

Når man skal undersøge demokrati og deltagelse i den almene sektor, skal man have for øje, at der findes mange forskellige måder at forstå demokrati på. Vi søger her at afdække og systematisere litteraturen om demokrati og deltagelse i den almene boligsektor ved hjælp af en bred demokratiforståelse. Litteraturen om sektoren arbejder nemlig på tværs af forskellige og til tider modstridende demokratimodeller. Hermed er formålet med dette oprids at fremhæve hvilket aspekt af demokratiet studierne arbejder med og danne et overblik.

Vi tager afsæt i Mark E. Warren's (2017) forståelse af, hvad et demokrati som minimum indeholder. Denne forståelse fremhæver, hvad forskellige demokratimodeller på tværs har tilfælles. En fordel ved Warren's tilgang er også, at det i en dansk kontekst danner udgangspunktet for analyser udarbejdet i forbindelse med Magtudredningens 2.0 og Demokratikommissionens 2.0 arbejde med demokrati og deltagelse. Hermed kan disse resultater nemmere sammenholdes med andre væsentlige aktørers arbejde med demokrati og deltagelse i Danmark. I Warren's tilgang peges der på tre funktioner som et politisk system, som minimum skal løse for at kunne kalde sig selv for et demokrati:

1. **Mægtiggjort inklusion** (Empowered inclusion)
2. **Kollektiv dagsordensættelse og viljedannelse** (Collective agendasetting and willformation)
3. **Kollektiv beslutningstagning** (Collective decisionmaking)

Warren's tilgang og disse tre funktioner vil danne rammen for, hvad vi i dette studie kalder *demokratiets hus*. Demokratiets hus vil strukturere vores præsentation af litteraturen.

Hovedresultatet af litteraturstudiet er, at der er interesse for demokratiet i den almene sektor, og at flere aktører er optaget af spørgsmål om demokrati og deltagelse i sektoren. Studiet viser dog også, at nogle funktioner i demokratiet fx spørgsmål om inklusion er mere undersøgte end andre. Desuden er demokratiet sjældent hovedfokus for forskningen om den almene sektor.

På de næste sider, vil vi først gennemgå *demokratiets hus*, der er udarbejdet på baggrund af Mark Warren's framework og som danner rammen for litteraturstudiet. Herefter vil vi præsentere studiets fremgangsmåde i forbindelse med litteratursøgning. Dernæst vil vi opridse hvilken type viden, der findes om den almene sektor indenfor hver af de tre funktioner. For hver funktion vil vi også fremsætte, hvilke demokratiske opmærksomhedspunkter der følger og fremgår af undersøgelsesresultater. Og vi vil opridse de videnshuller, vi finder i litteraturen, som kan give grobund for videre forskning og undersøgelser. Endelig tilbyder denne opsummering, efter hver funktion en række spørgsmål og eksempler, der kan være værd at reflektere over, når man er optaget af og arbejder med demokrati i sektoren.

Afslutningsvis vil vi zoome ud fra frameworket og præsentere overvejelser om, hvad litteraturstudiet ikke indkapsler og hvilke videnshuller, der potentielt går på tværs af de tre funktioner.

Demokratiets Hus

Et hus består som minimum af tre fundamentale dele for at blive betegnet som et hus: et fundament, vægge og et tag. På samme måde peger politologen Mark E. Warren (2017) på tre demokratiske funktioner et politisk system, som minimum skal kunne realisere for at kalde sig selv demokratisk: Mægtiggjort inklusion, kollektiv dagsordensættelse og viljedannelse samt kollektiv beslutningstagning. I demokratiets hus, kan man altså sige, at de tre demokratiske funktioner svarer til husets tre grundbestande:

FUNDAMENTET: MÆGTIGGJORT INKLUSION

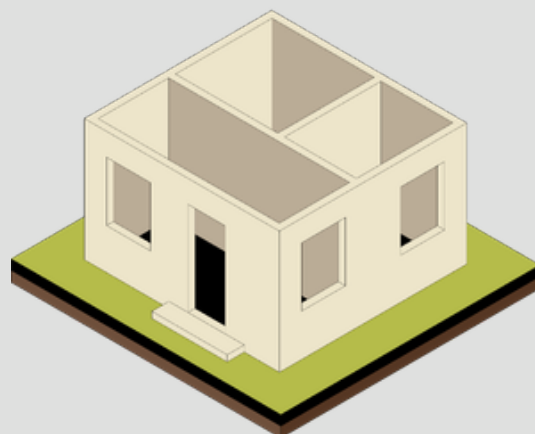
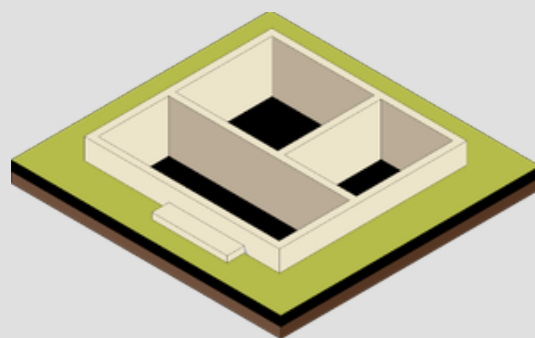
Mægtiggjort inklusionen handler om, at borgere skal have reel indflydelse på de beslutninger, der påvirker dem. I demokratiets hus udgør mægtiggjort inklusion fundamentet for demokratiet. For uden at inkludere folket i beslutningsprocesserne, kan man slet ikke snakke om egentlig folkestyre. Hermed har et demokrati behov for, at man ved hvem folket er, og at folket har indflydelse på det fællesskab, de er en del af. Man kan altså sige, at man skal sikre, at ens fundament i det demokratiske hus er bygget op af de borgere, der skal leve i det.

VÆGGENE: KOLLEKTIV DAGSORDENSÆTTELSE OG VILJEDANNELSE

Dagsordens- og viljedannelsesprocesserne er næste niveau i demokratiet. Disse processer indebærer, at der i demokratiet skal være fri mulighed for at sætte emner på dagsordenen og mulighed for at behandle dem igennem politisk diskussion og stillingtagen. I demokratiets hus udgør processerne væggene, da de sætter rammen for den arena, hvori forskellige aktører kan agere politisk. Det vil sige: hvad skal på dagsordenen, og på hvilke måder har borgere muligheder for at tage stilling. Kollektiv dagsordensættelse og viljedannelse sætter rammen for, hvordan politisk diskussion initieres, faciliteres, og praktiseres på hensigtsmæssige måder i demokratiet.

TAGET: KOLLEKTIV BESLUTNINGSTAGNING

Til sidst siger man i daglig tale at grunden til at man gerne vil have et hus er for at have "et tag over hovedet". På samme måde er formålet med at have et demokrati, at man gerne vil være i stand til at træffe beslutninger i fællesskab om de emner, der behandles. De kollektive beslutninger udgør dermed taget af demokratiets hus. En demokratisk proces bør udmøntes i en eller anden form for beslutning, og disse beslutninger kan følge forskellige beslutningslogikker. Hermed handler kollektiv beslutningstagning om at finde en demokratisk beslutnings-logik der virker.

Grafik af Ulrik Anders Skovgaard

Når forskellige dele af det demokratiske hus er svækket, vil det medføre forskellige udfordringer og dertil løsninger. Hvis der er et dårligt fundament, står huset på usikker grund. Hvis der er huller i taget, risikerer man at det regner ind. Og hvis væggene ikke er ordentligt isoleret, kan det skabe træk. De tre dele af et hus kræver altså forskellige færdigheder og værktøjer for at sikre, at huset kan stå. På samme måde kan man sige, at de tre dele af demokratiet kræver forskellige processer og greb for at sikre, at demokratiets grundstrukturer opretholdes.

Fremgangsmåde

Litteraturstudiet dækker over 133 tekster. Litteraturen, der undersøges, beskæftiger sig specifikt med den almene sektor, og er hermed begrænset til tekster, der undersøger eller beskæftiger sig med almene boligområder i Danmark. Dette betyder dog ikke, at alle undersøgelserne nødvendigvis er lavet af danske forskere, da den danske almene sektor tit undersøges som case i internationale forskningsmiljøer. Herudover er litteraturstudiet begrænset til tekster, der eksplicit forholder sig til demokratiet. Dette betyder ikke, at demokratiet er hovedgenstandsfeltet for alle undersøgelserne. Men vi begrænser os til tekster, der eksplicit laver en kobling mellem deres specifikke genstandsfelt i den almene sektor og demokrati (herunder de tre funktioner) og deltagelse, da hovedfokus for dette litteraturstudie er at afdække, hvad vi ved om netop demokrati og deltagelse. Desuden har vi valgt at fokusere på litteratur skrevet efter 1984. Det har vi af to årsager. For det første er det i dette årstal, at beboerdemokratiet forankres som styreform gennem obligatorisk beboerflertal i de selvejende boligselskabers bestyrelser (Jensen 2006: 85; Bygge- og Boligstyrelsen 1995). For det andet kører denne kortlægning sideløbende med en historisk analyse af demokrati og deltagelse i den almene sektor, som adresserer perioden før 1984.

Teksterne, der behandles, er både forskningslitteraturen og ikke-forskningslitteratur, men der har været særligt fokus på at afdække forskningslitteraturen. Forskningen dækker over peer-reviewed artikler og bøger udgivet af forskningsforlag. Ikke-forskningslitteratur dækker over bøger, rapporter, evalueringer, slideshows, avisartikler eller undersøgelser, der ikke er blevet reviewet af forskere eller har været igennem en forskningsmæssig redaktionel proces. Litteraturen er fundet gennem søgninger på google scholar. Herudover, er der fundet litteratur igennem forskellige studiers litteraturlister, Landsbyggefondens og Beboernes Landsforenings hjemmesider, og igennem hjemmesider og dokumenter fra organisationer og netværk i og omkring den almene sektor. Desuden er der også fundet litteratur igennem anbefalinger fra de faglige vejledere tilknyttet projektet. Litteraturen er herefter blevet sorteret som hhv. forsknings eller ikke-forskningslitteratur. Teksterne er også blevet sorteret på baggrund af, hvilken del af det demokratiske hus de primært beskæftiger sig med, hvilke fagfelt teksterne er en del af, og hvilke undersøgelsesmetoder, der er i brug i teksterne. I forbindelse med fagfelterne er de forskningsmæssige studier blevet kategoriseret på baggrund af de journaler, de er udgivet i. Udgivelser, der ikke er udgivet i journaler, men som alligevel er skrevet af forskere, i både forsknings og ikke-forskningslitteratur, er blevet kategoriseret på baggrund af studiets indhold og forskernes selvbeskrivelse af deres primære felt. Fordelingen af den litteratur, der behandles, kan findes i nedenstående tabeller:

TYPER AF LITTERATUR

● FORSKNINGSLITTERATUR ● IKKE-FORSKNINGSLITTERATUR

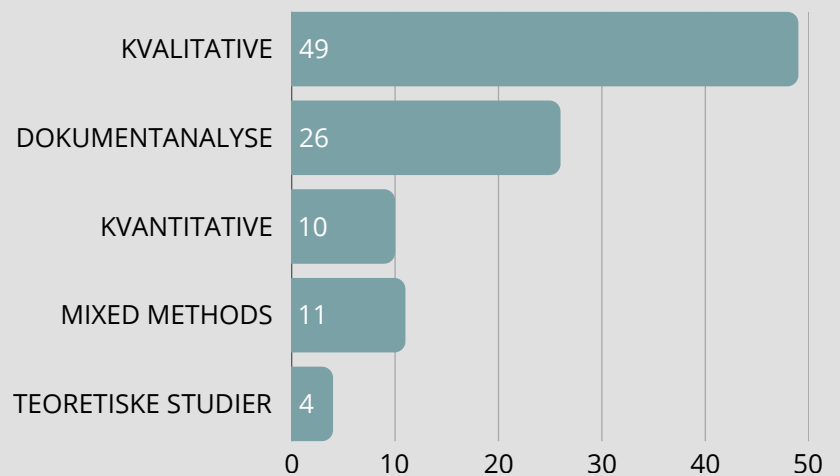
DEMOKRATIEMNER

● MÆGTIGGJORT INKLUSION
● KOLLEKTIV DAGSORDENSÆTTELSE OG VILJEDANNELSE
● KOLLEKTIV BESLUTNINGSTAGNING

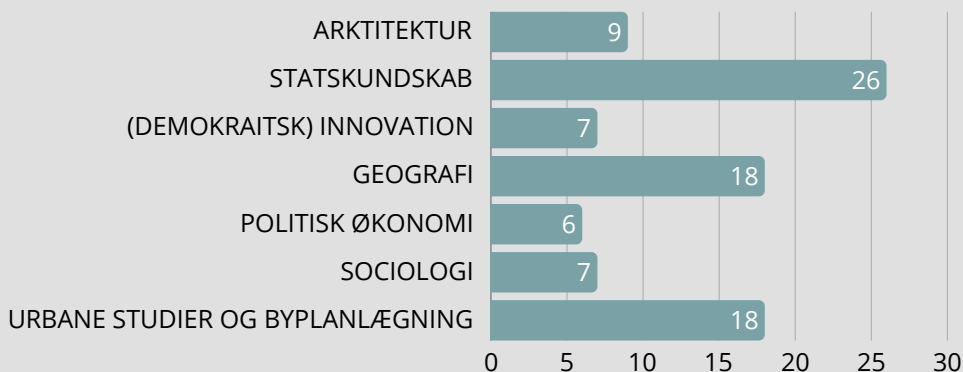

METODER

31 tekster ikke kategoriseret her, dette skyldes at de ikke har anvendt en særskilt metode, dette kunne være: avisartikler, debatbøger eller dokumenter med vejledninger til forskellige processer.

FAGFELTER

40 tekster ikke kategoriseret her, dette skyldes at de består af den del af den ikke-forskningslitteraturen der ikke er skrevet af forskere fx. slideshows, avisartikler eller spørgeskemaundersøgelser udsendt af organisationer i sektoren.

MÆGTIGGJORT INKLUSION

Mægtiggjort inklusion indebærer, at borgere skal have indflydelse på de beslutninger, der påvirker dem. De skal altså inkluderes i beslutningsprocesserne, ikke bare formelt, men med en reel indflydelse. Her ville fokus i en almen sammenhæng ikke kun være på, fx hvor mange, der dukker op til møder, men også på, hvad barriererne er for at dukke op, deltage og have indflydelse på det område, man bor i. Vi har valgt at inddele litteraturen i 3 emnefeltter:

1. Inklusion i beslutningsprocessen
2. Bolig-social inklusion og "ghettoloven"
3. Medejerskab og det ikke-menneskelige

INKLUSION I BESLUTNINGSPROCESSEN

Studierne undersøger:

Nogle af studierne¹ undersøger udviklingen i graden af inklusion i den formelle medbestemmelse over tid. Andre studier² kigger på beboernes egen opfattelse af deres inklusion i beslutningerne. Der er også nogle studier³, der undersøger den øgede afstand mellem beboerne og de professionelle aktører i sektoren. Til sidst er der nogle studier⁴, der kigger på, hvordan særlige demokratiske formater passer til særlige typer af beboere.

BOLIG-SOCIAL INKLUSION OG "GHETTOLOVEN"

Studierne undersøger:

Nogle af studierne⁵ undersøger inklusionen af udsatte beboere i renoveringsprojekter. Andre studier⁶ kigger på, hvordan nogle boligområder kan blive "territorialt stigmatiserede" ved at blive opfattet som særligt dårlige over en længere periode. Og hvordan territorial stigmatisering kan legitimere, at der sker særligt diskriminerende tiltag i forbindelse med (statslige) interventioner i områderne. Til sidst er der nogle studier⁷, der undersøger, hvordan "ikke-vestlige" beboere igennem lovgivning og den offentlige debat fremmedgøres fra demokratiet.

Undersøgelserne kaster lys over følgende demokratiske opmærksomhedspunkter:

1. Kontinuerlig adgang til indflydelse i formelle organer er væsentligt for at sikre, at inklusionen er mægtiggjort.
2. Der kan opstå mistillid, når inklusionen for beboerne fremstår symbolsk, hvilket kan sænke deltagelsen. Desuden kan øget afstand mellem beboere og professionelle medføre, at beboerne fremmedgøres fra beslutningerne.
3. Foreningsdemokratiet, - som er den model, som det formelle demokrati i den almene boligsektor bl.a. bygger på, - er ikke lige tilgængeligt for alle og kan derfor skabe ulighed i inklusionen.

Undersøgelserne kaster lys over følgende demokratiske opmærksomhedspunkter:

1. Ghettoloven skaber ulige inklusion, idet den fratager beboere visse rettigheder og hermed yderligere marginaliserer beboere, der allerede er socioøkonomisk dårligt stillet.
2. Som reaktion på Ghettoloven er der opstået en "moddiskurs" igennem andre fortællinger om området. Disse kan styrke mægtiggørelse af udsatte grupper.

1. se Nielsen et al. 2021; Lilius og Nielsen 2024; Nielsen 2017; Kristjansen og Jensen 2022; Noring og Struthers 2022; Risager 2022; Larsen og Lund Hansen 2015; Risager 2023

2. se Kajita og Sand 2024; Hansen og Langergaard 2017; Kjeldsen og Joseph 2025; Coit 1984; Bech-Danielsen og Stender 2021

3. se Bech-Danielsen og Stender 2021; Thomsen et al. 2016; Nielsen et al. 2025a; Howells og Olesen 2025; Hansen og Langergaard 2017; Lilius og Nielsen 2024; Jensen 1998

4. se Hansen og Langergaard 2017; Noring og Struthers 2022; Jensen 1999; Jensen 1998; Kjeldsen og Joseph 2025; Flinker 2011; Agger 2012

5. se Bech-Danielsen og Stender 2021; Agger 2017; Bican 2017; Bech-Danielsen og Mechlenborg 2017; Fehsenfeldt og Ibsen 2016; Nielsen et al. 2021

6. se Schultz Larsen og Delica 2021; Schultz Larsen og Delica 2024; Howells og Olesen 2025; Høghøj 2024; Olsen and Larsen 2022; Risager 2023; Fabian og Lund Hansen 2020; Lundsteen 2023; Andersen og Larsen 2004; Sørensen et al. 2024; Seemann 2021; Gulsrud et al. 2026; Bjørn 2008; Engberg 2000; Stender et al. 2025

7. se Lundsteen 2023; Kajita og Sand 2024; Jensen og Søderberg 2021; Simonsen 2016; Madsen et al. 2025; Bernhard et al. 2025; Bech-Danielsen og Stender 2017; Kajita et al. 2022; Seemann 2021; Sørensen et al. 2024; Frandsen og Hansen 2020; Bernhardt og Schwietz 2025; Andersen og Pløger 2007; Lilius og Nielsen 2024; Anderson 2011

MEDEJERSKAB OG BÆREDYGTIGHED

Studierne undersøger:

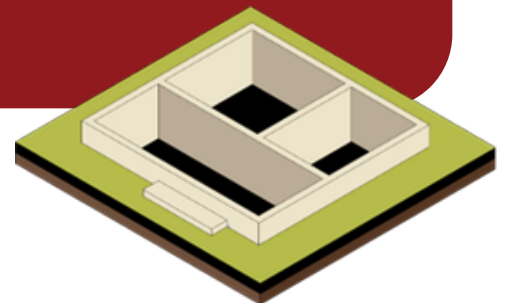
Nogle af studierne⁸ undersøger medejerskab over fællesarealer og inklusionen igennem mere fleksible indretningsløsninger i det fysiske rum. Andre studier⁹ kigger på hvilken rolle ikke-menneskelige aktører, eks. bygninger og naturlandskaber, spiller i de demokratiske processer, og om de ligefrem kan "inkluderes" i demokratiet. Derudover undersøger andre studier¹⁰ igen samspillet mellem bæredygtighedsinitiativer og oplevet inklusion fra beboerne igennem deres tilknytning til fysiske steder.

Undersøgelserne kaster lys over følgende demokratiske opmærksomhedspunkter:

1. Bebyggelsernes indretning og beboernes medbestemmelse heri har betydning for beboernes oplevelse af deres reelle inklusion.
2. Et studie åbner for spørgsmål om, hvorvidt inklusionen bør udvides til at omfatte ikke-menneskelige aktører.
3. Desuden ligger der en afvejning i, at forskellige bæredygtighedsinitiativer ikke bør ske på bekostning af inklusionen af udsatte grupper

VIDENSHULLER

- Refleksioner og diskussioner omkring hvad det vil sige at have krav på inklusion i den almene boligsektor tages sjældent eksplicit i litteraturen.
- Meget af forskningen om boligsocial inklusion drejer sig om parallelsamfundsloven. Parallelsamfundsloven er et væsentligt forskningsområde i demokratisk regi, da den har haft vidtrækkende konsekvenser både for "ikke-vestliges" status i det danske demokrati og for den demokratiske inklusion af beboerne i de pågældende boligområder. Imidlertid betyder dette også, at der er få studier af, hvordan boligsocial ulighed påvirker demokratisk inklusion i boligområder, der ikke er klassificeret som ghettoer.
- I forskningslitteraturen er der primært fokus på ekstern inklusion i form af, hvor mange der *sidder med* ved bordet, og ikke så meget fokus på intern inklusion i form af, hvem der *tager ordet* ved bordet.
- Grønne demokratiforståelser, og diskussioner om at udvide demokratiske rettigheder til ikke-menneskelige aktører er voksende i demokratilitteraturen om deltagelse, men fylder relativt lidt i demokratiforskningen i den almene sektor.

8. se Høghøj et al. 2024; Corlin og Madsen 2024; Nielsen 2017; Bjørn 2008; Christensen et al. 2019; Bican 2016; Agger 2017; Bech-Danielsen og Stender 2021

9. se Jessen og Tietjen 2020

10. Manzo et al. 2023; Ritts og Rutt 2024; Gulsrud et al. 2026; Maurer et al. 2023

EKSEMPLER OG REFLEKSIONER FRA LITTERATUREN

Baseret på eksempler fra litteraturen kan man pege på en række refleksions spørgsmål, som er væsentlige, når man er optaget af mægtiggjort inklusion i den almene boligsektor.

Hvem skal med, til hvad?

En væsentlig overvejelse i forbindelse med inklusion er at reflekterer over, hvem der skal inkluderes i hvad? Forholder man sig til inklusion i formelle beslutningsregi, eller er det i de mere uformelle fællesskaber? Desuden peger litteraturen på, at inklusions greb kan se forskellige ud alt afhængig af, om man søger at inkludere på tværs af alle beboere, eller om det er nogle særlige beboere, man søger at mægtiggøre? Herudover kan nogle inklusionsinitiativer godt være på bekostning af andre. F.eks. I Urbanplanen hvor Ritts og Rutt (2024) peger på hvordan bæredygtigheds-initiativer, der vil inkludere fremtidens beboeres interesser i byplanlægningen, har virket ekskluderende på minoritetsunge, som oplever, at disse initiativer ikke er lavet for dem eller med deres fremtid in mente (Ritts og Rutt 2024: 632, 635). Hermed er det værd at bemærke, at man ved at inkludere nogle grupper kan risikere at ekskludere andre.

Hvordan sikrer man, at dem, man vil have med, også oplever, at de har ret til at have indflydelse på fællesskabet?

En væsentlig del af inklusionen handler om at sikre, at dem man gerne vil have med, både er klar over og tror på, at de har ret til at udøve indflydelse på det fællesskab, de er en del af. Heri ligger der altså flere underspørgsmål. Har dem, der skal inkluderes, information om, at de kan, og hvordan de kan, udøve indflydelse? Har dem, der skal inkluderes, en oplevelse af at deres indflydelse er reel og ikke bare formel? Inddrages de i processerne på et tidspunkt, hvor deres indflydelse rent faktisk har betydning for det, de synes er vigtigt? Her viser undersøgelser i forbindelse med renoveringssager f.eks. at beboerne tit oplever, at de inddrages for sent i processerne og hermed ikke har mulighed for at få indflydelse på de dele sagen, som er aller vigtigst for dem (Kajita og Sand 2024).

Hvordan sikrer man, at dem der skal med også oplever, at de er i stand til at deltage i fællesskabet?

Ikke alle fællesskaber er lige tilgængelige for alle personer. Dette kan både være i uformelle fællesskaber, hvor man kan have usagte sociale regler, som kan være svære at gennemskue. Det kan også i mere formelle beslutningslag, hvor f.eks. teknisk sprog i forbindelse med renoveringssager kan betyde, at mange beboere ikke føler sig kompetente til at indgå i diskussionerne. Hermed er det vigtigt at skabe nogle rammer, der kan understøtte de af beboere, der ikke synes, formatet er tilgængeligt. For at kunne understøtte dem skal man dog først gøre sig klart, hvad der gør formatet utilgængeligt og hvorfor? Og om et ændret format kan ændre tilgængeligheden for andre beboere? Her er der en række formater, man kan afsøge alt afhængig af, hvilket forum ens problemer opstår i, og hvilke beboere man søger at inddrage.

Nogle studier foreslår, at man afprøver en række små afgrænsede værktøjer, hvor beboere kan deltage på forskellig vis, og som man kan sætte i gang med udgangspunkt i en fælles brainstorm eller visionsdag (Agger 2017: 191; Bican 2017: 215). I Domus-Vista har man f.eks. sat en informationscampingvogn op omkring områdefornyelse, der pga. dens udseende tiltrak en del opmærksomhed. Endvidere begyndte man at afholde fælles gratis frokoster, hvor beboerne kunne lærer hinanden og kende (Agger 2017: 184-185). Man kan også lave mindre opgave grupper, der fokuserer på at beboere skal løse konkrete problemer (Torfing et al. 2021; Henriksen 2024). Eller tage lokale biblioteker i brug som steder for mobillisering (Delica og Elbeshausen 2013). Desuden kan man trække på erfaringer fra andre former for demokratisk innovations litteratur, for at undersøge, hvorvidt det kan inkludere andre typer af beboere i det formelle demokrati (Kristjansen og Jensen 2022; Torfing et al. 2021).

KOLLEKTIV DAGSORDENSSÆTTELSE OG VIJEDANNELSE

Når politik skal formes, om det er afdelingspolitik i et boligområde eller politik på samfunds niveau, kræver det, at emner sættes på dagsordenen. Dagsordenssættelse processer kan skabes både nedefra og op men også oppefra og ned. Endvidere kræver det, at de, der skal beslutte sig om emnerne, danner sig en holdning til dem. Dette afsnit handler om den litteratur, som fokuserer på, hvordan dagsordenen sættes, og de betingelser beboere agerer i, når de skal danne sig en holdning inden for en given dagsorden. Vi har valgt at inddele litteraturen i 3 emnefeltet:

1. **Møde kommunikationen**
2. **Uformel kollektiv meningsdannelse**
3. **Modstand på dagsordenen**

FORMEL KOMMUNIKATIONEN

Studierne undersøger:

Nogle af studierne¹¹ undersøger de kommunikative betingelser for viljedannelsesprocesserne, herunder særligt sproglige betingelser og tidsrestriktioner. Andre studier¹² lægger vægt på at sikre meta-diskussioner om god mødeskik og arbejdsdeling i bestyrelserne. Til sidst er der nogle studier¹³, der beskæftiger sig med konflikt og deliberation i forbindelse med afdelingsmøderne.

Undersøgelserne kaster lys over følgende demokratiske opmærksomhedspunkter:

1. Mangel på gode kommunikationsværktøjer kan svække demokratiets legitimitet.
2. Mangel på meta-diskussioner omkring rollefordelingen, arbejdsbyrden eller ordensregler kan forværre mængden af deltagelse, fordi forventningerne kan virke uklare eller uoverskuelige.
3. Tydeligere rammesætning, arbejdsdeling og brug af såkaldte "deliberative" eller alternative inddragelsesformer kan have potentiale for at styrke viljedannelsesprocesserne.

UFORMEL KOLLEKTIV MENINGSDANNELSE

Studierne undersøger:

Nogle af studierne¹⁴ undersøger, hvordan uformelle sociale interaktioner og fællesskaber kan fungere som arenaer for snak og meningsudveksling og fordele viljedannelsesprocesser. Andre studier¹⁵ undersøger, hvordan deltagelse i formelle viljedannelsesprocesser også kan sprede sig og skabe mere deltagelse igennem uformelle interaktioner. Hermed kan viljedannelse blive afledt af, at personer i ens netværk eller familie deltager i demokratiske initiativer.

Undersøgelserne kaster lys over følgende demokratiske opmærksomhedspunkter:

1. Emner kommer ikke kun på dagsordenen oppefra, ej bliver de kun behandlet gennem formelle interaktioner. Hvis man vil styrke demokratiet, er det derfor ikke nok kun at fokusere på at styrke viljedannelsesprocesserne i de formelle arenaer.

11. se Agger et al. 2013; Kajita og Sand 2024; BL 2023; Bech-Danielsen og Stender 2021; Bech-Danielsen og Stender 2017; Hansen et al. 2010; Edlund og Houliind 2024; Engberg 2000; Torfing et al. 2021; Høilund 1997

12. se Lilius og Nielsen 2024; Hansen og Langegaard 2017; Jensen 1999; Agger 2017; Agger et al. 2013; Kajita og Sand 2024; Hansen et al. 2013; Høilund 1997

13. se Agger 2017; Agger et al. 2013; Landsbyggefonden 2023; Bech-Danielsen og Stender 2021; Bech-Danielsen og Mechlenborg 2017; Torfing et al. 2021

14. se Fehsenfeld og Ibsen 2016; Agger et al. 2013; Kajita 2023; Kajita og Sand 2024; Mahncke & Wiking 2025; Christensen et al. 2019; BL 2023; Jensen et al. 1999; Jensen 1998; Bech-Danielsen og Stender 2017; Delica 2016; Hansen et al. 2010

15. se Boligselskabet AKB, Rødovre & Konradi 2016; Agger et al. 2013; Bhatti et al. 2017; Hansen 2022

MODSTAND PÅ DAGSORDENEN

Studierne undersøger:

Nogle studier¹⁶ peger på, hvordan modstand - så som hærværk, protester og klager - kan forstås som deltagelse, mens andre studier anser disse aktiviteter som et problem for deltagelsen. Der er også studier¹⁷ der diskuterer, hvordan sociale bevægelser, i og omkring den almene sektor, kan operere som aktører, der sætter beboernes politik på dagsordenen i samfundet.

Undersøgelserne kaster lys over følgende demokratiske opmærksomhedspunkter:

1. Når der er uenighed om, hvor grænserne for demokratisk deltagelse går, får man et uklart billede af, hvor stort "deltagelsesproblemet" i den almene sektor er. Derfor skal man have for øje, hvilken demokratiforståelse forskellige undersøgelser af deltagelse opererer med, når de drager konklusioner om deltagelsesproblematikker.
2. Den almene boligsektors rolle i det danske demokrati er ikke afklaret og gør det udfordrende for forskellige aktører i sektoren at positionere sig i det politiske landskab.
3. Mobilisering af sociale bevægelser og beboere i politik er muligt, men kræver facilitering.

VIDENSHULLER

- Litteraturen om viljedannelse og dagsordensættelse i den almene sektor er ret begrænset.
- Spørgsmål om, hvad der kommer på dagsordenen, hvem der har indflydelse på at fastsætte dagsordenen, og hvordan denne proces kan organiseres på alternative måder, er sjældent genstand for selvstændige analyser.
- Der er begrænset viden om, hvem der kommer mest til orde på møderne, hvordan forskellige aktører kommunikerer deres synspunkter, og i hvilken grad bestemte former for deltagelse favoriseres frem for andre i viljedannelsesprocesserne.

16. se Bernhardt og Schwiertz 2025; Kajita og Sand 2024; Jensen et al. 1999; Christensen et al. 2019; Bech-Danielsen og Stender 2021; Nielsen et al. 2025b

17. se Hansen 2020; Hansen og Hansen 2018; Hansen 2022; Høghøj 2024; Bernhardt og Schwiertz 2025; Fabian og Lund Hansen 2020; Bernhardt et al. 2025; Madsen et al 2025; Howells og Olesen 2025; Jensen, 1995; Jensen 1997; Arndal 2008

EKSEMPLER OG REFLEKSIONER FRA LITTERATUREN

Baseret på eksempler fra litteraturen kan man pege på en række refleksions spørgsmål, som er væsentlige, når man er optaget af kollektiv dagsordensættelse og viljedannelse i den almene boligsektor.

Har beboerne den tilstrækkelige forståelse for den demokratiske infrastruktur?

En væsentlig del af opbygningen af dagsordensættelse og viljedannelsesprocesser er at dem, der skal navigere i dem kender til mulighederne og spillereglerne. Et studie fra Gellerupparken viste, at der var uklarhed omkring, hvad huslejen anvendes til, og hvilke muligheder, der er for indflydelse herpå. Dette kan skabe udfordringer for deltagelsen i viljedannelsesprocesserne: *“I Dianavænget fortæller en beboer, der selv er aktiv i beboer demokratiet, at mange beboere med anden etnisk baggrund helt grund læggende har svært ved at forstå den almene organisationsmodel. De er tilbøjelige til at opfatte boligorganisationen som et privat firma eller en familie, og forstår ikke, at det er deres egen husleje, som skal bruges til at udbedre skader efter hæværk som eksempelvis de nye, men allerede ødelagte døre”* (Bech-danielsen og Stender 2021: 78). Hermed er det væsentlig, for at beboerne kan deltage i kollektive processer for dagsordensættelse og viljedannelse, at de forstår den demokratiske infrastruktur, og hvilke rettigheder og muligheder de har for at deltage i den.

Har beboerne mulighed for at påvirke, hvad der kommer på dagsordenen?

Det at sætte en dagsorden indebærer tit en afgrænsning af emner men giver også mulighed for at introducere nye emner. Enkelte studier hentyder til, at indflydelse på dagsordenen kan være en forudsætning for at styrke deltagelsen. For hvis de emner, der sættes på dagsordenen, synes at ligge langt fra beboernes virkelige bekymringer, kan det medfører mindre engagement.

Dette eksemplificeres af en interviewperson i Hansen og Langegaards (2017:1097) studie der udtaler: *“What can really draw people [to the meeting] are questions about dogs, cats, TV packages, laundry etc. Big rent increases don't make much of a difference – but something with feelings can make them turn up. I think most of them think, ‘the rent, we can't change that’.* (Areamanager)”.

Hermed kan man overveje om dagsordensættelses processerne i den almene sektor kan arrangeres og formidles på en måde, således at beboerne oplever en kobling mellem deres demokratiske deltagelse og de problemer, der fylder noget i deres liv.

Har beboerne mulighed for at drøfte emnerne med hinanden?

For at en viljedannelses process er kollektiv kræver det at der skabes fora indenfor hvilke beboerne kan vende emnerne med andre beboere. Litteraturen peger på, at disse fora ikke behøver at være stærkt formaliserede, det betyder dog ikke, at man dermed kan antage, at disse altid opstår af sig selv.

Her peger dele af litteraturen på, hvordan en løbende metadiskussion om rollefordelingen, arbejdsbyrden eller ordensregler i beboerdemokratiets afdelinger kan være med til at skabe bedre kommunikative forudsætninger. En sådan metadiskussion skal lægge op til, at beboerne selv skal være med til at beslutte og definere betingelserne for demokrati og deltagelse (Hansen og Langegaard 2017: 1102-1103; Agger 2017: 189-190). Metadiskussionen er ikke kun central i relationen mellem beboerne, men bør også behandles internt i bestyrelserne eller styregrupper (Hansen et al. 2013: 9-10; Agger et al. 2013). Idet klare forventninger, roller og arbejdsformer kan være en måde at sikre mere meningsfulde viljedannelsesprocesser (Agger et al. 2013: 7).

Herudover viser et andet studie, hvordan arkitekturen kan være med til at forme den måde, som informationen bevæger sig på i mere uformelle viljedannelse processer, da arkitekturen kan muliggøre fællesområder, der fordre sladder igennem social omgang mellem naboer (Kajita 2023). På den måde kan uformel sladder give mulighed for at væsentlig information spredes i boligforeningerne.

KOLLEKTIV BESLUTNINGSTAGNING

En demokratisk proces vil tit udmøntes i en eller anden form for beslutning. Disse beslutninger kan følge forskellige demokratiske beslutningslogikker. De kan f.eks. være styret af en repræsentativ institutionel kontekst, hvor valgte repræsentanter beslutter på vegne af de repræsenterede. En anden model er direkte deltagelse igennem et konsensus krav, hvor alle skal blive enige, før en beslutning kan træffes. Kollektiv beslutningstagning i den almene boligsektor er kendetegnet ved et samspil mellem repræsentations- og deltagelseslogikker. Derfor har vi valgt at inddele litteraturen i 2 emnefelter:

1. **Deltagelse som beslutningstagning**
2. **Repræsentationsforståelser og logikker**

DELTAGELSE SOM BESLUTNINGSTAGNING

Studierne undersøger:

Dele af litteraturen¹⁸ udfordrer tanken om kollektiv beslutningstagning som en af de vigtigste elementer af demokratiet og vender istedet blikket mod, hvad de kalder "demokrati som livsform", hvor det er den levede deltagelse i demokratiet, igennem f.eks. tilknytning til fælleskaber, der er det væsentligste element i demokratiet. Nogle af studierne¹⁹ undersøger afkoblingen imellem foreningsdemokratiets krav til deltagelse og beboernes egen forståelse af og motivation for deltagelse heri. Andre studier²⁰ analyserer den almene sektor som et fælles gode eller som det, man i litteraturen også kalder **en fælled*** og stiller herigennem nogle grundlæggende spørgsmål om beslutningskompetencen.

Undersøgelserne kaster lys over følgende demokratiske opmærksomhedspunkter:

1. Foreningsdemokratiet sætter høje krav til deltagelsen men sætter samtidig væsentligheden af kollektiv beslutningstagning i demokratiet på spidsen.
2. "Fælled-logikken" åbner diskussioner om, hvad der kendetegner fælles ejerskab over ressourcer, og hvad det gør ved beslutningskompetencen. Igennem spørgsmål som: På hvilke måder er beboerne bare lejere, og hvornår/hvordan er de medejere af boligerne? Hvem har den primære råderet over "opsparingen" i landsbyggefonden? Og hvilke demokratiske beslutningslogikker egner sig bedst, når man har at gøre med processer for at gøre noget fælles?

***En fælled:** Når man anser almene boliger som "en fælled" (common), følger det, at boligerne ikke kun tilhører beboerne, men samfundet som helhed. Hermed rækker beslutningerne om boligerne udover de nuværende beboere, og der bliver derfor behov for løbende processer for at gøre de almene boliger til fælles (commoning). Hermed fungere demokratiet i sektoren som en praksis, der organiserer processer for, hvordan man bruger og bevarer almene boliger som fælles ressource i samfundet.

18. Jensen et al 1999; Jensen 1998; Hansen og Langegaard 2017

19. se Kristjansen & Jensen 2022; Sørvoll og Bengtsson 2021; Jensen et al 1999; Jensen 1998; Jensen 2003; Hansen og Langegaard 2017; Fehsenfeldt og Ibsen 2016; Arndal 2008; Høilund 1997

20. se Larsen & Lund Hansen 2015; Frandsen & Hansen 2020; Risager 2023

REPRÆSENTATIONSFORSTÅELSER OG LOGIKKER

Studierne undersøger:

Nogle af studierne²¹ fremhæver samspillet mellem flere forskellige repræsentationslogikker i sektoren. Andre studier²² undersøger repræsentationen af fremtidens beboere i renoveringssager. Til sidst kigger dele af litteraturen²³ på deskriptiv repræsentation af unge og "ikke-vestlige" beboere blandt udvalg og bestyrelser.

Undersøgelserne kaster lys over følgende demokratiske opmærksomhedspunkter:

1. Repræsentation i den almene sektor er kompleks, og litteraturen viser, at der er mange konkurrerende repræsentationsforståelser på spil. Hermed skal valgte repræsentanter ofte håndtere mange forskellige roller, når de navigerer i det demokratiske landskab. De kan være valgt på baggrund af et bestemt mandat, de kan være repræsentanter for beboere, der ligner dem, og de kan tilmed være repræsentanter for fremtidens beboere. Hver af disse repræsentationsforståelser har implikationer for, hvordan god repræsentation udøves, hvad der forventes af de repræsentanter, der stiller op, og hvilke beslutninger de er bemyndiget til at kunne træffe.

VIDENSHULLER

- Grundlæggende fylder styringsformen og hermed processerne for kollektiv beslutningstagning relativt lidt i forskningen omkring den almene sektor
- Der er to forskellige governancelogikker på spil i sektoren: foreningsdemokratiet og det repræsentative demokrati. Der er dog relativt lidt litteratur, der undersøger de repræsentative dynamikker, som er på spil i sektoren.
- Det er påfaldende, hvor lidt forskningslitteraturen beskæftiger sig med deskriptiv repræsentation, ift. hvor meget dette synes at fylde i store dele af sektorens egen forståelse af repræsentation (som den fremhæves i ikkeforsknings-litteraturen).

21. se Edlund og Houllind 2024; Agger et al. 2013; Høilund 1997

22. se Edlund og Houllind 2024; Bech-Danielsen og Stender 2021; Bech-Danielsen og Mechlenborg 2017; Hansen et al. 2025

23. se Bech-Danielsen og Mechlenborg 2017; Landsbyggefonden 2023; Boliglaboratoriet.dk 2014; BL 2023; Hansen et al. 2010; Rasmussen og Lauritsen 2001; Flinker 2017

EKSEMPLER OG REFLEKSIONER FRA LITTERATUREN

Baseret på eksempler fra litteraturen kan man pege på en række refleksions spørgsmål, som er væsentlige, når man er optaget af kollektiv beslutningstagning i den almene boligsektor.

Hvad træffes der beslutninger om?

I et demokrati kan der træffes forskellige typer af beslutninger. Man kan træffe beslutninger om særlige sager, der skal afgøres, man kan træffe beslutninger om særlige processer, der bør igangsættes, eller man kan træffe beslutninger om hvem, der skal være repræsentanter og ledere i ens demokratiske organisation. I den almene sektor træffes der ligeledes forskellige typer af beslutninger, og hver især kræver forskellige former for deltagelse (Edlund og Houliind 2024; Høilund 1997). Hvis man træffer beslutninger om enkelt sager kræver det f.eks. at man forholder sig til indholdet i sagen og tager stilling til sin egen position til emnet. Hvorimod beslutninger om at vælge repræsentater til bestyrelser yderligere kræver, at man gør sig overvejelser omkring, hvordan man føler sig bedst repræsenteret.

Sidstnævnte overvejelser spiller eksempelvis en rolle i forbindelse med diskussioner i litteraturen om at sikre en bredere deskriptiv repræsentation i beboerdemokratiet - med særligt fokus på at få flere unge og "ikke-vestlige" invandrere og efterkommere valgt ind i bestyrelserne (Boliglaboratoriet.dk 2014; Hansen et al. 2010; Rasmussen og Lauritsen 2001).

I disse studier ligger en antagelse om, at repræsentationen kan sikres igennem, at dem der sidder i bestyrelserne afspejler beboersamsætningen på baggrund af særlige deskriptive karakteristika. Dette indebærer altså en overvejelse omkring hvordan og på baggrund af, hvad repræsentanter bedst muligt repræsenterer.

Hermed skal man have for øje hvilken form for beslutningstagning, man har at gøre med, eks. et valg af repræsentanter eller en beslutning om at godkende et budget, og hvilke overvejelser sådanne beslutninger kræver, når man beskæftiger sig med beslutningstagningen i den almene sektor.

Hvad besluttet hvor?

Der foregår også mange beslutninger på forskellige niveauer i demokratiet i og omkring den almene sektor. Hermed finder beslutningstagning i den almene boligsektor ikke sted i isolation fra andre governancestrukturer. Dette kunne f.eks. være bygningsreglementer, lokalplaner, kommunal styringsdialog, regional egnsudvikling og vedtagelser i Folketinget i form af love, bekendtgørelser, vejledninger eller lignende. Dette eksemplificeres bl.a., ifølge Risager (2023), ved at sektorens økonomiske autonomi er politisk betinget. Risager dokumenterer, hvordan den almene sektor er gået fra at være "næsten urørlig" til at være genstand for markant statslig intervention (Risager 2023: 853).

Dermed er det væsentligt at forholde sig til på hvilke (demokratiske) niveauer beslutningstagningen i sektoren foregår for at få det fulde billede af beslutningsprocesserne.

Hvordan træffes beslutningerne?

Til sidst er det værd at overveje, at der er mange måder at træffe kollektive beslutninger på, som hver især kan have betydning for beslutningernes udfald og vurderinger af processens legitimitet.

Man kan have anonyme afstemninger, man kan have håndsoprækning, man kan have konsensus krav og man kan have delegeret kompetencer til særlige udvalg der beslutter på vegne af andre.

I litteraturen omkring den almene sektor er der ikke mange, der undersøger potentialet i at udforske hvad forskellige former for beslutningstagning gør ved demokratiet. Alligevel kan det være væsentligt at overveje, hvordan beslutningsprocesser faciliteres, og hvilken betydning det har at vælge en process frem for en anden.

DET STORE BILLEDE AF DEMOKRATIETS HUS

Grundlæggende finder vi, at der er stor interesse for demokrati og deltagelse i den almene sektor, og at emnet behandles af mange på tværs af forskere og praktikere. Undervejs har vi fremhævet de videnshuller, som Warren's framework har synliggjort indenfor hver af de tre funktioner. Nu vil vi som afrunding vende os mod nogle af de videnshuller, der ikke fanges af frameworket, fx fordi de går på tværs af funktionerne.

PRIMÆRT FOKUS PÅ INKLUSION

- Spørgsmål om mægtiggjort inklusion er dem, der undersøges oftest, og det betyder, at undersøgelser af kollektiv dagsordensættelse og viljedannelse samt kollektiv beslutningstagning i mindre grad fylder i litteraturen.

DEMOKRATIET SJÆLDENT I CENTRUM

- Selvom en af hovedfundene i litteraturstudiet er, at der er stor interesse for demokrati og deltagelse i den almene sektor, er det dog værd at bemærke, at der er relativt lidt forskningslitteratur, der beskæftiger sig med demokrati som hovedgenstandsfelt.

FAGGRENE KAN LÆRE MERE AF HINANDEN

- Selvom demokratiet i den almene sektor har stor interesse fra forskellige forskningsfelter, er der ikke altid stærke interdisciplinære forbindelser på tværs.

FALDER VISSE FAGGRENE UD AF HUSET?

- Man kan overveje, om alle de relevante fagligheder er stærkt nok repræsenteret i dette litteraturstudie. Her kunne man reflektere over, om det demokratiske hus indkapsler alle fagligheder på demokratiområdet lige godt.

DEMOKRATISK IMPACT SOM SÆREGEN FORSKNINGSINTERESSE

- I store dele af litteraturen er der en antagelse om, at beboerdemokrati bidrager til demokratiet generelt. Dog undersøges det sjældent, hvilken demokratisk impact beboerdemokratiet faktisk har.

DEN ALMENE SEKTOR I SAMMENLIGNING MED ANDRE DEMOKRATI-AKTØRER

- Til sidst er det værd at bemærke, at vi i dette litteraturstudie har fokuseret specifikt på, hvad demokratiteorien kan fortælle os om demokrati og deltagelse i *den almene boligsektor*. På den måde er den forskning, der forsøger at sammenligne den almene sektor med andre sektors arbejde med lokalt demokrati mindre fremtrædende i de pointer, der fremhæves. Det samme gør sig gældende for sammenligninger med andre nationale kontekster.

DEN ALMENE SEKTOR BOR IKKE ALENE I DEMOKRATIETS HUS

Vi har her zoomet ind på den almene sektor og spørgsmål om, hvordan sektoren understøtter og udfordrer demokratiets hus. Noget væsentligt at have for øje i den almene sektor er dog, at demokratiet i sektoren spiller sammen med mange forskellige demokratiske niveauer: lokale, kommunale og nationale. I forskningstermer ville man sige, at den almene bolig sektor er indlejret i en multi-level governance struktur (Hooghe and Marks 2010). Disse forskellige niveauer har hvert sit institutionelle framework, som har betydning for forskellige aktører i sektorens muligheder.

På den måde er det demokratiske hus, som den almene sektor bor i, en stor og kompleks bygningsstruktur, og den almene sektor "bor ikke alene i huset". Den almene sektor er altid en del af et større demokratisk system. Dette system har en stor indflydelse på sektoren, og hvordan den realiserer de demokratiske funktioner. Man kan altså ikke bare tilbygge på den almene sektors fløj i huset uden at forstå, hvordan denne hænger sammen med resten af huset. Med andre ord er demokratiet i den almene sektor kun én del af et større rækkehus og det, der foregår inden i den almene sektor, kan ikke afkobles fra det, der foregår udenom. Demokratiet udspiller sig nemlig på mange måder og i mange arenaer af vores liv. Et komplekst demokratisk system må derfor rumme mange forskellige og overlappende institutioner og praksisser.

KILDER

- Agger, A. (2017): Kapitel 7: Borgerinddragelse og lokaldemokrati i det boligsociale arbejde, i Aner, L. G. & B. Mazanti (red.): Socialt arbejde i udsatte boligområder. Hans Reitzels Forlag.
- Agger, Annika, Tortzen, Anne, de Jongh, Manon, Skoven, Julie (2013). Håndbog i bestyrelsesarbejde: 7 redskaber til bestyrelsesarbejdet i boligafdelingen. Domea, Taastrup.
- Andersen, J., & Pløger, J. (2007). The dualism of urban governance in Denmark. *European Planning Studies*, 15(10), 1349-1367.
- Andersen, J., & Larsen, J. E. (2004). Social polarisation and urban democratic governance. In *The Politics of Inclusion and Empowerment: Gender, Class and Citizenship* (pp. 223-243). London: Palgrave Macmillan UK.
- Anderson, S. 2011. The obligation to participate: Micro-integrative processes of civil society, I: *The Question of Integration: Immigration, Exclusion, and the Danish Welfare State* (Olwig&Pæregaard red.). Cambridge: Cambridge Scholars Publisher, pp. 230-254.
- Arndal, Toke (2008): Medborgerskab og beboerdemokratiet i den almene boligsektor, Status og effekt. Speciale fra Institut for Statskundskab, SDU.
- Bech-Danielsen, C. og Stender, M. (2021). Renovering af almene boligområder 2017-2019: ERFARINGER MED FYSISK RENOVERING – ARKITEKTUR, SOCIALT LIV OG OMDØMME. BUILD Rapport 2021:02. Polyteknisk Boghandel og Forlag ApS.
- Bech-Danielsen, C., & Mechlenborg, M. (2017). Renovering af almene boligområder: Evaluering af fysiske indsatser gennemført i perioden 2014-2016 (SBI 2017:1). Polyteknisk Boghandel og Forlag
- Bech-Danielsen, C., & Stender, M. (2017). Fra ghetto til blandet by. Gad.
- Bernhardt, F., & Schwiertz, H. (2025). Enacting tenant citizenship and struggles for the right to home: linking activist, active and community citizenship. *Citizenship Studies*, 29(1-2), 41-56.
- Bernhardt, F., Salifu, M., Buconjic, P., & Jørgensen, M. B. (2025). From the Ghettos to the Camps: Interrelational Solidarity between Housing and Migration Regimes in Denmark. In *Framing Solidarities in Times of Multiple Crises: Social Movements across European Cities* (pp. 89-117). Cham: Springer Nature Switzerland.
- Bhatti, Y., Dahlgard, J. O., Hansen, J. H., & Hansen, K. M. (2017). How Voter Mobilization from Short Text Messages Travels within Households and Families: Evidence from Two Nationwide Field Experiments. *Electoral Studies*, 50, 39-49. <https://doi.org/10.1016/j.electstud.2017.09.00>
- Bican, N. B. (2016). Securing future of social housing: Learning from an alternative regeneration/Gyldenrisparken in Denmark (Doctoral dissertation, Middle East Technical University (Turkey)).
- Bjørn, N. (2008). Arkitektur der forandrer: Fra ghetto til velfungerende byområde. Gads forlag.
- BL (2023). Frivilligt engagement i landets almene boliger 2023.
- Boligselskabet AKB, Rødovre & Konradi - liv i og mellem husene (2016). Inspirationshæfte - Børnedemokrati i almene boligområder - erfaringer fra AKB ved Milestedet
- Boligselskabet AKB, Rødovre og Konradi - liv i og mellem husene (2019). Inspirationshæfte: Giv børn en stemme i boligområdene
- Christensen, G., Christensen, M. L., Mehlsen, Enemark, L. M. H. & Jakobsen, V. (2019). Tryghed og trivsel i udsatte boligområder: Evaluering af Landsbyggefondens boligsociale indsatser finansieret af 2015-18-midlerne. VIVE – Viden til Velfærd Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.
- Christensen, S., Malberg Dyg, P., & Allenberg, K. (2019). Urban community gardening, social capital, and "integration" - a mixed method exploration of urban "integration-gardening" in Copenhagen, Denmark. *Local Environment*, 24(3), 231-248. <https://doi.org/10.1080/13549839.2018.1561655>
- Coit, K. (1984). Participation, social movements and social change. *Cities*, 1(6), 585-591.
- Corlin, A., & Madsen, M. M. (2024). THINGING ARCHITECTURE: ARCHITECTURAL AFFORDANCE IN COMMUNITY-MAKING. *Nordisk Arkitekturforskning*, 2(2024), 61-82. Article 4. <https://arkitekturforskning.net/na/article/view/133>
- Delica, K. N. (2016). Kulturplanlægning som social innovation - om udvikling af biblioteksbaseerede medborgercentre i udsatte boligområder i Danmark. *Nordisk kulturpolitisk tidskrift*, 19(2), 163-182. <https://doi.org/10.18261/ISSN2000-8325-2016-02-02>
- Edlund, H. H., Houliand, B., & KAB. (2024). Beboerdemokrati i almene boligorganisationer : regler og praksis. (1. udgave.). KAB.
- Engberg, L. A. (2000). Social housing in Denmark. Research Paper from the Department of Social Sciences, Roskilde University, (6), 1-53
- Fabian, L., & Hansen, A. L. (2020). Common resistance against state-led stigmatisation and displacement. In G. Baeten, C. Listerborn, M. Persdotter, & E. Pull (Eds.), *Housing displacement: Conceptual and methodological issues* (pp. 125-143). Routledge.
- Fehsenfeld, M., & Ibsen, B. (2016). Frivillighed i det boligsociale arbejde. Syddansk Universitet.
- Flinker, M. K. (2011). Sæt kulør på samarbejdet - en bog om det moderne beboerdemokrati. København: Boligkontoret Danmark.
- Flinker, M. K. (2017). De almene unge: En debatbog om generationskløften i beboerdemokratiet. (1. udgave.). Boligkontoret Danmark.
- Frandsen, M. S., & Hansen, J. V. (2020). Parallelsamfundspakkens genealogi. *Dansk Sociologi*, 31 (1), 8- 30.
- Gulsrud, N. M., Garcia-Antúnez, O., Olafsson, A. O., og Jensen, M. B. (2026). Housing tenure, climate resilience, and ecological segregation. In press.
- Hansen C J, Kristensen N G, Elle M & Bodum L (2025) Building place-sensitive perspectives between strategy and participation: a planning doctrine in the making, in Freudental-Pedersen, Luel-Stissing, Galland (red.) *Planning for Urban Sustainability* (chapter 4) Edward Elgar Publishing, UK.
- Hansen, A. V., & Langergaard, L. L. (2017). Democracy and non-profit housing. The tensions of residents' involvement in the Danish non-profit sector. *Housing Studies*, 32(8), 1085-1104.
- Hansen, J. H., & Hansen, K. M. (2018). Mobiliseringseksperimenter ved kommunalvalget 2017. Center for Valg og Partier, Institut for Statskundskab, Københavns Universitet. CVAP Working Paper Series Bind 4/2018

- Hansen, Louise Toft, Graae, Michael, Rasmussen, Jesper, Jensen, Maria og Skovgaard, Lone (2013). AlmenVejledning i beboerdemokratisk proces. 2. udgave AlmenNet København V
- Hansen, K. E., Hansen, A. H., Kalkan, H. og Rasmussen, W. (2010). Om at bo sammen i et multietnisk boligområde. SBI forlag. SBI Nr. 2010:01
- Hansen, K. M. (2022). Mobilisering af forskellige vælgergrupper ved kommunalvalget 2021. (1 udg.) Københavns Universitet.CVAP Working Paper Series Bind 2022 Nr. 2
- Hansen, K. M. (2024). Valgdeltagelsen i almene boligafdelinger ved folketingsvalget i 2022. (1 udg.) Københavns Universitet. CVAP Working Paper Series Bind 2024 Nr. 2
- Howells, M., & Olesen, K. (2025). Affordable housing between market and state: the development of social housing in Denmark. In *Planning for Urban Sustainability* (pp. 37-50). Edward Elgar Publishing.
- Høghøj, Mikkel, Mette My Madsen, Anne Corlin, Niels Nygaard, Ash McCarthy, og Evelyn Ågren (2024). *Fleksible fællesskaber: 8 anbefalinger til arkitektur der understøtter fleksible fællesskaber mellem beboerne i almene boligområder*. Arkitektskolen Aarhus og Nationalmuseets forskningsenhed SUMO. De-8-anbefalinger.pdf
- Høghøj, M. (2023). Negotiating citizenship on the urban periphery: Mass housing, resident democracy, and acts of citizenship in 1970s' Denmark. In *Urban Life in Nordic Countries* (pp. 214-236). Routledge.
- Højlund, Børge (1997). Beboerdemokrati uden begrænsninger: en håndbog om beboerne og de almene boligorganisationer. KAB- Bygge- og Boligadministration.
- Jensen, L., Kirkegaard, O., & Pedersen, D. O. (1999). Beboerdemokrati og forvaltning i den almene boligsektor: idealer og praksis. Statens Byggeforskningsinstitut.
- Jensen, L. (1997). Stuck in the middle? Danish social housing associations between state, market and civil society. *Scandinavian Housing and Planning Research*, 14(3), 117-131.
- Jensen, L. (1998). Cultural Theory and Democratizing Functional Domains, the Case of Danish Housing. *Public Administration* (London), 76(1), 117-139. <https://doi.org/10.1111/1467-9299.00093>
- Jensen, L. (2003). Images of Democracy in Danish Social Housing 1. In *Cultural theory as political science* (pp. 173-185). Routledge.
- Jensen, T., & Söderberg, R. (2022). Governing Urban Diversity through Myths of National Sameness – A Comparative Analysis of Denmark and Sweden. *Journal of Organizational Ethnography*, 11 (1), 5– 19. <https://doi.org/10.1108/JOE-06-2021 -0034>.
- Jessen, A., & Tietjen, A. (2021). Assembling welfare landscapes of social housing: lessons from Denmark. *Landscape Research*, 46(4), 474-494.
- Kajita, H. S., & Sand, R. (2024). *Klager i praksis: Et roadmap for samarbejde i almene boligområder*. Bureaus Publishing. <https://bureaus.dk/writing-2/>
- Kajita, H. S., Mack, J., Riesto, S., & Schalk, M. (2022). Between technologies of power and notions of solidarity: A response to Danish Ghetto plan and Swedish Vulnerable areas documents. In K. M. Raahauge, D. Simson, M. Søberg, & K. Lotz (Eds.), *Architectures of dismantling and restructuring: Spaces of Danish welfare 1970–present* (pp. 148–159). Lars Müller Publishers.
- Kajita, H. S. (2023). GOSSIP AND COMPLAINT: Ways of (Re-)Producing the Social in Housing “Expertly” . I A. Migotto, & M. Tattara (red.), *Contested Legacies: Critical Perspectives on Post-war Modern Housing* (s. 155-177). Leuven University Press. <https://doi.org/10.11116/9789461665140>
- Kjeldsen, L., & Joseph, M. L. (2025). Community involvement in mixed-income transformation in Copenhagen, Denmark. *Journal of Urban Affairs*, 47(9), 3135-3153.
- Kristjansen, E. T., & Jensen, J. O. (2022). Innovating Democratic Participation in Social Housing. In *Public Governance in Denmark* (pp. 57-73). Emerald Publishing Limited.
- Kristjansen, E. T. (2022). *Samskabt politik: Demokratisk fornyelse i den almene boligsektor*. Roskilde Universitet. FS & P Ph.D. afhandlinger.
- Landsbyggefonden (2023). *INTERNT NOTAT OM BORGERINVOLVERINGSVÆRKTØJER*.
- Landsbyggefonden (2024). *Valgdeltagelse i den almene boligsektor ved folketingsvalget 2022. Temastatistik 2024:5*.
- Larsen, H. G., & Lund Hansen, A. (2015). Commodifying Danish housing commons. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, 97(3), 263-274.
- Larsen, H. G. (2025). Property relations between state and market: a history of housing cooperatives in Denmark. *Housing Studies*, 40(10), 2142-2164.
- Lilius, J., & Nielsen, R. S. (2024). Alive and Kicking? Resident Democracy in Nordic Social Housing: The Cases of Denmark and Finland. *Tidsskrift for boligforskning*, 7(1), 50–63. <https://doi.org/10.18261/tfb.7.1.5>
- Lund, Anker Brink, and Søren Christensen. “Governing People’s Homes: Organizing Housing Associatively in Scandinavia.” *Associative Governance in Scandinavia*, edited by Haldor Byrkjeflot et al., 1st ed., Routledge, 2024, pp. 153–89, <https://doi.org/10.4324/9781003382775-8>.
- Mahncke, H. & Wiking, M.(2025). *Vores livskvalitet: Indsigter fra 122.000 danskeres svar på livskvalitet i Danmark* (2. oplag). Realdania
- Madsen, T., Morton, T., & Power, S. A. (2025). Resisting dystopian visions of urban policy: A dialogical analysis of speeches from Danish anti-ghetto-law protests. *Possibility Studies & Society*, 3(2), 288-306.
- Manzo, L. C., Williams, D. R., Masso, A. D., Raymond, C. M. and Gulrud, N. M. (2023). Using Senses of Place to Help Communities Navigate Place Disruption and Uncertainty. *Landscape Journal* 42:1
- Maurer, M., Chang, P., Olafsson, A. S., Møller, M. S. and Gulrud, N. M. (2023). A social-ecological-technological system approach to just nature-based solutions: A case of digital participatory mapping of meaningful places in a marginalized neighborhood in Copenhagen, Denmark. *Urban Forestry & Urban Greening* 89.
- Nielsen, R. S., Larsen, J. N., Rudå, S., & Egsgaard-Pedersen, A. (2021). Strategisk styring og udvikling i de boligsociale indsatser: Evaluering af Landsbyggefondens boligsociale indsatser finansieret af 2015-2018- midlerne . (2 udg.) Institut for Byggeri, By og Miljø (BUILD), Aalborg Universitet. BUILD Rapport Bind 2021 Nr. 21
- Nielsen, A.R., Jensen Nolsøe, M., Brun, E.H., & Skytt-Larsen, C.B. (2025a). *Bevægelsestøt på Nørrebro, København - Indvielse og den første ibrugtagning: Delrapport fra forskningsprojektet ‘Mødesteder som løftestang for social mobilisering’*. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. IGN Rapport, juni 2025

- Nielsen, A.R., Skytt-Larsen, C.B., Brun, E.H., Græbe, T.L., Rasmussen, M.E., Hagedorn-Rasmussen, M., & Busck, A.G. (2025b). Margrethehaven i Valby, København - Indvielse og den første ibrugtagning: Delrapport fra forskningsprojektet 'Mødesteder som løftestang for social mobilisering'. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. IGN Rapport, november 2025
- Nielsen, A. R., Rasmussen, M. E., Græbe, T. L. & Skytt-Larsen, C. B. (2025c). Friheden på Østerbro, Nykøbing Falster - Indvielse og den første ibrugtagning: Delrapport fra forskningsprojektet 'Mødesteder som løftestang for social mobilisering'. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.
- Nielsen, Anna Romby (2024a). Bevægelsestovet - Nørrebro Samles På Banen: Stedsanalyse af Lundtoftegade, Nørrebro, København. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet
- Nielsen, A. R. (2024b). Boldspilslaboratoriet - Nørrebro Samles På Banen: Stedsanalyse af Titanparken, Nørrebro, København. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet.
- Nielsen, R. S., & Haagerup, C. D. (2017). The Danish social housing sector: Recent changes and future challenges. *Critical Housing Analysis*, 4(1), 142–149. doi:10.13060/23362839.2017.4.1.333
- Noring, L., Struthers, D., & Grydehøj, A. (2022). Governing and financing affordable housing at the intersection of the market and the state: Denmark's private non-profit housing system. *Urban Research & Practice*, 15(2), 258-274.
- Olsen, S. H., & Larsen, H. G. (2023). State-Led Stigmatisation of Place and the Politics of the Exception. *Environment and Planning C: Politics and Space*, 41 (1), 148– 164. <https://doi.org/10.1177/23996544221119387>.
- Ritts, M. & Rutt, Rebecca (2024) Growing up sustainable? Politics of race and youth in Urbanplan, Copenhagen, *Urban Geography*, 45:4, 631-651, DOI:10.1080/02723638.2023.222593
- Risager, B. S. (2022). Rent gap governance: State-led gentrification in the Danish 'ghetto'. *City*, 26(2-3), 199-223.
- Risager, B. S. (2023). Territorial stigmatization and housing commodification under racial neoliberalism: The case of Denmark's 'ghettos'. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 55(4), 850-870.
- Schultz Larsen, T. and Delica, K.N. (2021), TERRITORIAL DESTIGMATIZATION IN AN ERA OF POLICY SCHIZOPHRENIA. *Int. J. Urban Reg. Res.*, 45: 423-441. <https://doi-org.ep.fjernadgang.kb.dk/10.1111/1468-2427.12994>
- Schultz Larsen, T., & Delica, K. N. (2024). *Fragmenting Cities: The State, Territorial Stigmatization and Urban Marginality* (First edition.). Edward Elgar Publishing Limited.
- Seemann, A. (2021). The Danish 'Ghetto Initiatives' and the Changing Nature of Social Citizenship, 2004– 2018. *Critical Social Policy*, 41 (4), 586– 605. <https://doi.org/10.1177/0261018320978504>.
- Simonsen, K. B. (2016). Ghetto-Society-Problem: A Discourse Analysis of Nationalist Othering: Ghetto-Society-Problem. *Studies in Ethnicity and Nationalism*, 16 (1), 83– 99. <https://doi.org/10.1111/sena.12173>.
- Skovgaard Nielsen, R., Andersen, H.T. & Nordberg, L.W. (2023) 'Taking the social out of social housing? Recent developments, current tendencies and future challenges to the Danish social housing model', *Nordic Journal of Housing Research*, 6(2), pp. 136–151.
- Skovgaard Nielsen, R. & Jepsen, M.B. (2020) 'På vej mod social mix? – Om fysiske indsatser og sociale effekter i udsatte boligområder', *Samfundsøkonomen*, (3).
- Skovgaard Nielsen, R. & Lilius, J. (2025). Resident democracy in Nordic social housing: Evolving challenges in Denmark and Finland. *HQM - Housing Quality Magazine*, 20, 34– 35. <https://hqm.hqnetwork.co.uk/resident-democracy-in-nordic-social-housing-evolving-challenges-in-denmark-and-finland/>
- Skytt-Larsen, C. B., Nielsen, A. R., Carstensen, T. A., & Busck, A. G. (2024). Mødesteder som løftestang for social mobilitet - Er der grænser for grænser? *Geografisk Orientering*, 54(5), 14-17.
- Skytt-Larsen, Christine Benna, Busck, Anne Gravsholt, Carstensen, Trine Agervig & Nielsen, Anna Romby. (2024). Fra almenyttigt gårdrum til semi-offentligt byrum: En ny måde at mindske social og fysisk segregation?
- Somerville, P. (1998). Empowerment through residence. *Housing studies*, 13(2), 233-257.
- Sørensen, J., Sørensen, M. T., & Christensen, F. K. (2024). Nuances of "Ghetto" Policies in Danish Spatial Planning. *Nordic Journal of Urban Studies*, 4(1), 1-9.
- Stender, M., Nordberg, L. W., Nielsen, R. S., Mechlenborg, M., & Bech-Danielsen, C. (2025). Place-Making or Place-Taking? Transformation of Danish Disadvantaged Housing Estates. *Nordic Journal of Urban Studies*, 5(2), 1-18. <https://www.scup.com/doi/epdf/10.18261/njus.5.2.1>
- Sørvoll, J., & Bengtsson, B. (2020). Autonomy, democracy and solidarity. The defining principles of collaborative civil society housing and some mechanisms that may challenge them. *Urban Research & Practice*, 13(4), 390-410.
- Thomsen, K. E., Rose, J., Mørck, O., Jensen, S. Ø., Østergaard, I., Knudsen, H. N., & Bergsøe, N. C. (2016). Energy consumption and indoor climate in a residential building before and after comprehensive energy retrofitting. *Energy and Buildings*, 123, 8-16.
- Torfing, J., Kristjansen, E. T., & Sørensen, E. (2020). Co-designing neighbourhood-level social improvement and innovation. In *The Palgrave handbook of co-production of public services and outcomes* (pp. 353-370). Cham: Springer International Publishing.